

จากภาพกล้วยไม้ต้นหนึ่ง ซึ่งยืนอย่างโดดเดี่ยวอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ถึงสภาพอันเป็นที่สุดจุดจบของมนุษย์โลก

จากภาพกล้วยไม้ต้นหนึ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจริงว่า ยืนอยู่บน
กิ่งไม้อย่างโดดเดี่ยวท่ามกลางบรรยากาศธรรมชาติในปัจจุบัน ได้ทำ
ให้ฉันมองเห็นทิศทางของสังคมซึ่งมีเหตุและผลสัมพันธ์อยู่กับภาพ
ดังกล่าวอย่างชัดเจนว่า กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพอย่างไรในที่สุด

หากนำเอาหลักธรรมซึ่งชี้ไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงของสิ่งทั้งหลายที่มีเหตุมีผลสัมพันธ์กันอยู่
กับวิถีชีวิตมนุษย์ ย่อมมีเหตุอยู่ในรากฐานจิตใจมนุษย์อย่างเป็นธรรมจักร เราจึงน่าจะถือเป็นโอกาส
นำมาอ่านถึงความจริงของชีวิตมนุษย์ได้จากทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสิ่งทั้งหลาย หากแต่แต่ละคนไม่
คิดอย่างเห็นแก่ตัวจนกระทั่งมองไม่เห็นเหตุผล

ดังนั้นแม้เพียงภาพจากกล้วยไม้ต้นหนึ่ง ซึ่งควรจะมองเห็นความจริง อันเป็นพื้นฐานรองรับ
การอยู่ร่วมกันของต้นกล้วยไม้ขนาดต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นเล็ก ๆ ที่เพิ่งงอกขึ้นมาใหม่จนกระทั่งถึงต้นซึ่งกำลัง
ให้ดอก ที่มีกระแสเชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกันอย่างมีเหตุมีผล แต่กลับสะท้อนให้เห็นว่า ต้นใหญ่ซึ่งกำลัง
มีดอกจำต้องตกอยู่ในสภาพที่ยืนอยู่อย่างโดดเดี่ยวโดยปราศจากต้นขนาดรอง ๆ ลงไปที่จะมีโอกาส
เติบโตขึ้นมาทดแทนในอนาคต

จึงทำให้หยั่งรู้ได้ถึงวิถีการเปลี่ยนแปลงของชีวิตมนุษย์และสังคมอันเป็นเหตุแห่งการสูญเสียที่
กล่าวถึงนี้ว่า กำลังมุ่งทิศทางไปสู่สภาพเช่นเดียวกันกับกล้วยไม้ หรือใครอาจอ่านจากสภาพชีวิตอื่นใด
อีก ย่อมมีโอกาสพบกับความจริงดังกล่าวแล้วได้เช่นกัน

เมื่อหวนกลับไปมองอดีตจะพบว่า ในช่วงระหว่างฤดูร้อนของแต่ละปี ฉันมักชอบออกจากเมืองไปใช้ชีวิตนอกลางดินกึ่งกลางทรายอยู่ในป่าเป็นประจำ ทั้งนี้และทั้งนั้น เนื่องจากตัวฉันมีธรรมชาติความรู้สึกที่เห็นว่า ป่ามีบรรยากาศตรงข้ามกันกับสภาพแวดล้อมภายในเมืองอันเต็มไปด้วยอิทธิพลจากรูปวัตถุซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่เกิดจากกิเลสของมนุษย์ ประกอบกับชีวิตตัวเองยังคงต้องสัมผัสอยู่กับมัน จึงจำเป็นต้องสร้างสมดุลให้กับรากฐานจิตใจอย่างผู้ไม่ประมาท

หากปล่อยตัวและใจให้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลสภาพแวดล้อมภายในเมืองด้านเดียว ก็น่าจะทำให้ความคิดห่างจากการหยั่งรู้ได้ถึงความจริงยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ประกอบกับว่าในช่วงฤดูร้อนจะมีกล้วยไม้ป่านานาชนิดออกดอกบานสะพรั่งอยู่ทั่ว ๆ ไป ไม่ว่าจะเป็นคาบคอบไม้หรือพื้นดิน อันถือเป็นหนึ่งในภาพธรรมชาติที่น่ารักและประทับใจมาก

ในช่วงฤดูร้อนเมื่อไม่นานมานี้ ฉันเข้าไปใช้ชีวิตในป่าเช่นครั้งก่อน ๆ แต่อาจทิ้งช่วงห่างกับครั้งล่าสุดประมาณ 6 ปีเห็นจะได้ คงเป็นเพราะเกิดความรู้สึกว่า การเปลี่ยนแปลงซึ่งมีเหตุผลเนื่องมาจากอิทธิพลวัตถุมันรุนแรงยิ่งขึ้น จนทำให้สิ่งซึ่งตนเคยพบเห็นและคาดหวังไว้ อันได้แก่ภาพที่สวยงามของกล้วยไม้ในบรรยากาศธรรมชาติบางตาไปมาก จนแทบไม่หลงเหลืออะไรไว้ให้เห็นชมเช่นที่เคยสัมผัสมาแต่อดีต

ท่ามกลางบรรยากาศของสภาพที่เข้าไปสัมผัสในครั้งนี้ มีสิ่งหนึ่งซึ่งทันทีที่พบ ก็บังเกิดความตื่นเต้นและจากสัญชาตญาณอันเป็นธรรมชาติของคนรักงานถ่ายภาพด้วย ทำให้ฉันรีบป็นขึ้นไปอยู่บนหลังคารถแลนด์โรเวอร์ พร้อมทั้งตั้งขาตั้งกล้อง ติดเลนส์เทเลโฟโตขนาด 350 มม. อย่างทะมัดทะแมงเสร็จแล้วตัวเองก็หมอบลงไปจนกระทั่งหน้าอกแทบจะติดหลังคารถโดยไม่รู้รู้สึกสนใจกับเรื่องอื่น ๆ หลังจากเล็งแล้วเล็งอีก พลันก็ตัดสินใจกลั่นลมหายใจกระดิกนิ้วชี้ลั่นไกกล้องตั้งแชะ 2-3 ครั้งติด ๆ กัน

ภาพนี้ก็คือกล้วยไม้ต้นหนึ่งชื่อ เอื้องกุหลาบแดง (*Aerides crassifolium*) ซึ่งกำลังออกดอกชูช่อสวยงามอยู่บนหลังกิ่งหนึ่งของต้นไม้ใหญ่ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากทางเดินออกไปมากนัก หลังจากความรู้สึกดังกล่าวซึ่งเป็นเพียงชั่ววูบหนึ่งผ่านพ้นไปแล้ว แต่อย่างน้อยก็ช่วยให้ถ่ายภาพสวย ๆ จากมุมหนึ่งเอาไว้ได้ แล้วจึงสะดุดคิดขึ้นมา เพราะฉันเริ่มมองเห็นประเด็นหนึ่งซึ่งน่าจะนำมาศึกษาวิเคราะห์อย่างรู้สึกท้าทายมาก

ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากฉันเป็นคนใช้ชีวิตสัมผัสกับป่าอย่างต่อเนื่องกันมาแล้วหลายต่อหลายครั้งและเป็นคนสนใจนำเอาทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งผ่านเข้ามาสู่วิถีชีวิตให้คนมีโอกาสสัมผัส มาคิดเพื่อค้นหาเหตุผลอย่างลึกซึ้งที่สุดเท่าที่สติปัญญาจะกระทำได้

และแล้วก็เริ่มรู้สึกว่า กล้วยไม้ต้นที่กำลังมองเห็นออกดอกสวยงามให้เห็นอยู่ในขณะนั้น มันยืนอยู่อย่างโดดเดี่ยวจริง ๆ

บางคนอาจสงสัยว่า เหตุใดฉันจึงจับเอาประเด็นความโดดเดี่ยวของชีวิตที่ปรากฏให้เห็นมากล่าวเน้น โดยที่สิ่งนี้มันมีอะไรสำคัญหนักหนาเสียหรือ?

ใช่แล้ว ถ้าไม่ลืมนำเอาหลักธรรมบทหนึ่งซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของทุกชีวิตและทุกสิ่งทุกอย่างมาคิดค้นหาความจริงภายใต้จิตสำนึกของแต่ละคนอย่างเป็นธรรมชาติว่า ทุกชีวิตและทุกสิ่งทุกอย่างจำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน และมีการพึ่งพาซึ่งกันและกันเป็นสังขธรรม ยิ่งกว่านั้น หากคิดให้ลึกซึ้งลงไปอีกระดับหนึ่งน่าจะพบว่าภายในภาพรวมซึ่งมีทุกชีวิตและสรรพสิ่งต่าง ๆ ร่วมกันย่อมมีมนุษย์แต่ละคนรวมอยู่ด้วย

จึงทำให้รู้ว่า แต่ละชีวิตและแต่ละสิ่งจะสามารถดำรงอยู่ร่วมกัน อีกทั้งเอื้อประโยชน์แก่กันและกัน รวมทั้งมีกระแสสืบทอดต่อ ๆ กันไปได้ ทุกชีวิต ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ หรือต้นไม้จำเป็นต้องมีชุมชนที่มีชีวิตอย่างหลากหลายอยู่ร่วมกันอย่างมีเหตุมีผลบนพื้นฐานตนเองเป็นสิ่งรองรับ แม้เพียงเห็นได้จากกล้วยไม้ชนิดใดชนิดหนึ่ง ย่อมสานกระแสช่วยให้เข้าถึงความจริงเกี่ยวกับชีวิตอื่น ๆ ได้ด้วย

อนึ่ง ภายในกรอบของแต่ละชุมชน ย่อมต้องมีทั้งเด็กที่เกิดใหม่ไปจนถึงผู้ใหญ่ซึ่งชีวิตกำลังจะสิ้นสภาพปะปนกันอยู่เป็นธรรมชาติ ยิ่งไปกว่านั้นถ้ามองได้ลึกซึ้งสักหน่อยจะพบว่า ทุกชีวิตต่างก็อยู่บนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงที่มีกระแสสังขธรรมเชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกัน นอกจากนั้นทิศทางการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ต่างก็มีเหตุผลปรากฏอยู่ในรากฐานจิตใจมนุษย์ ไม่ว่าจะนำไปสู่การสร้างสรรค์หรือทำลาย

ถ้าสามารถเข้าใจถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้อย่างลึกซึ้งย่อมเห็นเองว่า ท่ามกลางความหลากหลายของรูปลักษณะและสภาวะซึ่งอยู่บนพื้นฐานสังขธรรมของชีวิต ภาพที่เห็นได้เฉพาะหนัว่านั่นคือกล้วยไม้ต้นใหญ่ซึ่งกำลังออกดอก โนนคือกล้วยไม้ต้นเล็กที่เกิดใหม่ จริง ๆ แล้วคือรูปแบบซึ่งปรากฏในช่วงหนึ่งระหว่างกระบวนการเปลี่ยนแปลงของแต่ละชีวิตเท่านั้น เราจึงควรสนใจศึกษาถึงเหตุผลของการเชื่อมโยงถึงกันมากกว่ามุ่งยึดติดอยู่เพียงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

บุคคลผู้มีโอกาสพบเห็นจึงควรเข้าใจว่า เป็นภาพสะท้อนที่มีเหตุมีผลสอนสังขธรรมปรากฏอยู่บนพื้นฐานธรรมชาติ ทั้งที่เป็นต้นไม้ซึ่งอยู่ร่วมกันในป่าและเป็นมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม นอกจากนั้นถ้าสามารถมองเห็นความจริงได้ลึกซึ้งลงไปอีกระดับหนึ่ง ย่อมพบว่า กระแสซึ่งปรากฏขึ้นในสังคมนมนุษย์ย่อมมีเหตุสาถึงปรากฏการณ์ที่ปรากฏขึ้นกับต้นไม้ภายในป่า อันมีผลสืบเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์ในสังคมด้วย

ดังนั้น ประเด็นที่จะนำมาเน้นความสำคัญในขณะนี้ จึงหาใช่เพียงภาพของกล้วยไม้ต้นหนึ่งซึ่งกำลังยืนออกดอกสวยงามอยู่บนคาบไม้เท่านั้น หากชวนให้หวนกลับไปนึกถึงภาพที่เคยพบเห็นในอดีตแม้เพียงไม่ถึง 20 ปีที่ผ่านมา ซึ่งฉันยังจำได้ดีว่า ในช่วงนั้นต้นไม้เพียงมีโอกาสสัมผัสกับกล้วยไม้ต้นใหญ่ ๆ ที่กำลังให้ดอกบานสะพรั่งซึ่งอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก หากยังพบต้นขนาดรองลงมาจนถึงขนาดเล็กที่เพิ่งเกิดใหม่ขึ้นกระจายปะปนอยู่ในบริเวณใกล้เคียงอย่างเป็นธรรมชาติ ดังเช่นคำกล่าวซึ่งมักได้ยินกันในช่วงก่อน ๆ ว่า ลูกไม้ย่อมหล่นไม่ไกลต้น

อันที่จริงแล้วก็หาใช่ว่าจะเป็นคำกล่าวแต่เพียงในอดีต และบุคคลผู้ยังรู้ถึงความจริงย่อมกระตือรือร้นที่จะใช้คำว่า โบราณ เพราะเมื่อมีโบราณก็ย่อมมีสมัยใหม่อยู่ในอีกด้านหนึ่งด้วย ซึ่งเท่ากับว่ามีการกำหนดรูปแบบขึ้นมาแล้วนำไปผูกติดไว้กับกาลเวลา แต่ประเด็นนี้น่าจะถือเป็นสัจธรรมที่สามารถค้นพบความจริงได้อย่างอิสระ

ดังนั้นการกล่าวว่าเป็นคำโบราณจึงทำให้เกิดความรู้สึกเสมือนว่า ในรากฐานจิตใจตัวเองยังคงมีสภาพแปรเปลี่ยนด้วยเงื่อนไขจากสิ่งภายนอกปะปนอยู่ด้วยไม่มากนักน้อย แม้การนำเอาประเด็นของกาลเวลามาผูกติดไว้จะอะไรก็ตามซึ่งปรากฏอยู่ในความเชื่อของตน

อนึ่ง เมื่อเกิดความสงสัย แม้จะประเด็นความโดดเด่นของกล้วยไม้ต้นหนึ่ง ซึ่งยืนออกดอกอยู่เพียงต้นเดียวอย่างปราศจากต้นขนาดรอง ๆ ลงมาจนถึงต้นเล็กที่เพิ่งงอกใหม่ สภาพเช่นนี้เป็นที่พบเห็นกันทั่ว ๆ ไป ในป่ายุคปัจจุบัน จนถึงขั้น ล้านเลียน เตียนโล่ง

อนึ่ง เมื่อนำเรื่องนี้มาพูดกับบางคน ยังทำให้เกิดความรู้สึกสงสัยต่อไปอีก ในเมื่อมีผู้ถามว่า ต้นไม้มันก็ควรอยู่ส่วนต้นไม้ สภาพของกล้วยไม้เพียงต้นเดียวแล้วอยู่อย่างโดดเด่น มันไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับความเป็นความตายของชีวิตคนเช่นเรา ๆ ด้วยละ ?

หากไม่มองสิ่งต่าง ๆ อย่างลึมนึกถึงกระแสธรรมชาติที่เชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกัน ระหว่าง ชีวิตมนุษย์กับชีวิตอื่น ๆ รวมถึงสรรพสิ่งต่าง ๆ และไม่ลึมนึกถึงสัจธรรมซึ่งชี้ไว้อย่างชัดเจนว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชีวิตมนุษย์สัมผัสได้รู้ได้ ย่อมมีเหตุอยู่ในรากฐานจิตใจมนุษย์ อีกทั้งตระหนักได้ว่า กระแสที่เชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกันระหว่างจิตใจกับร่างกายซึ่งประกอบขึ้นเป็นชีวิตมนุษย์ภายในภาพรวม ถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด คงสามารถหยั่งรู้ได้ว่า ภาพที่พบเห็นในขณะนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากพฤติกรรมซึ่งถูกกำหนดโดยแนวคิดความเชื่อของมนุษย์

ดังนั้น จึงตัดสินใจสรุปได้ว่า เมื่อภาพต้นไม้มีผลปรากฏออกมาอย่างไร ในสังคมมนุษย์ซึ่งมีเหตุอยู่ในพื้นฐาน ย่อมปรากฏผลออกมาเป็นภาพเช่นเดียวกันกับสิ่งซึ่งกำลังเห็นอยู่ในขณะนั้นด้วย

แม้จับภาพกล้วยไม้ซึ่งครั้งหนึ่งเคยมีธรรมชาติรวมกันเป็นชุมชน โดยมีทั้งลูกเล็กเด็กแดงไปจนถึงต้นซึ่งใกล้หมดสภาพ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงมาจนทำให้ปรากฏเห็นได้แต่เพียงต้นใหญ่ยืนอยู่อย่างโดดเด่น แม้พบจากภาพรวมของกล้วยไม้เพียงชนิดเดียว หากเชื่อในสัจธรรมของกระแสที่เชื่อมโยงถึงกัน ย่อมอ่านได้ทุกเรื่อง โดยเฉพาะในประเด็นของการสืบทอดเชื้อสายเผ่าพันธุ์ อันนับแต่นี้ไปคงมีแต่รอวันสูญสิ้น เริ่มจากขาดการสืบสานความคิดระหว่างชนรุ่นก่อนกับรุ่นหลังซึ่งควรจะแนบสนิทเป็นเนื้อเดียวกัน

ดังนั้น ในเมื่อมีเหตุแห่งการสูญเสียนั้นอยู่ในกระแสจิตวิญญาณมนุษย์ การที่ใครมาอ้างว่าพันธุ์ไม้ชนิดนั้นชนิดนี้จะสูญพันธุ์ จนทำให้คนลืมนึกตัวคิดใช้อำนาจทำลายคนด้วยกันเอง ทำไม่ไม่คิดห้วงใยว่า วิญญาณความเป็นมนุษย์กำลังถูกทำลายไปเพราะมนุษย์ด้วยกันเองผู้มากด้วยกิเลสเช่นเขาทั้งหลายก่อนที่จะข้ามไปคิดเรื่องนอกใจนอกกายมนุษย์

ด้วยเหตุนี้เอง ช่วงหลัง ๆ เราจึงพบความจริงว่า ผู้รักษาความเป็นตัวของตัวเองไว้ได้อย่างมั่นคงและมุ่งมั่นทำงานโดยให้ความสำคัญแก่ขนุนหลังอย่างชัดเจน ในที่สุดย่อมยืนอยู่อย่างโดดเดี่ยวเพื่อรอวันตายที่จะมาถึงในที่สุด แต่ผู้ที่รักศักดิ์ศรีความเป็นคนก็คงคิดยอมตายดีกว่าตกเป็นทาสอิทธิพลของสิ่งที่อยู่ในกระแสสภาพแวดล้อม แม้วานันจะยิ่งเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นชีวิตฉันในช่วงหลัง ๆ จึงมุ่งมั่นสู่สู่ประเด็นนี้แบบแลกด้วยชีวิตตัวเองมาโดยตลอด

หากสมมุติจากภาพที่เห็นได้ง่าย เริ่มต้นจากดอกซึ่งกำลังบานสวยงามอยู่บนคาบไม้ใหญ่ในขณะนั้น แม้อาจจะมีการติดฝักและให้เมล็ดซึ่งหากรอต่อไปจนกระทั่งสุก จะมีโอกาสกระจายออกไปติดอยู่ตามเปลือกของต้นไม้ในบริเวณใกล้เคียง เราคิดหรือว่ามีจะสามารถงอกขึ้นมาได้เช่นปกติ ทั้งนี้เนื่องจากชีวิตพรรณไม้ใหญ่น้อยภายในป่าซึ่งเคยปรากฏหลากหลายและเคยร่วมกันช่วยให้ธรรมชาติอันดีเป็นพื้นฐานชีวิตมีความสมบูรณ์พร้อม ได้สูญเสียไปจนทำให้เกิดสภาวะสับสนขึ้นภาพในบรรยากาศของป่าอย่างกว้างขวาง

จึงหมายความว่าสภาพแวดล้อมธรรมชาติทั่ว ๆ ไปเช่นความชุ่มชื้นและปัจจัยอื่น ๆ ไม่อาจเอื้อให้ชีวิตซึ่งไม่เพียงกล้วยไม้เท่านั้น แม้นต้นไม้อื่น ๆ และสัตว์ใหญ่น้อยสามารถเกิดและเจริญขึ้นมาทำหน้าที่เพื่อความสมบูรณ์ได้อีก หรือหามีบางต้นที่เล็ดลอดเกิดได้ แต่ก็คงต้องตายไปก่อนจะเติบโตขึ้นมาถึงขั้นผลิตดอกออกผลเพื่อหวังสืบพันธุ์ต่อไปในอนาคต

ดังนั้นแม้ใครจะคิดแก้ปัญหาแบบหิวชนฝาหรือคิดแบบตื่น ๆ ว่า ต้องใช้อำนาจห้ามคนเก็บกล้วยไม้ป่าเพื่อหวังจะเห็นส่วนที่เหลือมีการสืบทอดเชื้อสายและกระจายต่อไป แม้การเอาเมล็ดที่หาได้มาเพาะเพื่อนำกลับไปปลูกในป่าอีก นอกจากจะพบในที่สุดว่าเป็นการสูญเปล่าแล้ว การหมดไปก็ยังคงรวดเร็วเร็วยิ่งขึ้น

เนื่องจากสิ่งแรก เมื่อป่าสิ้นสภาพความเป็นป่า ทุกชีวิตทุกสิ่งในป่าก็ย่อมหมดสิ้นตามไปด้วย แดงคนในกลุ่มซึ่งมีความรักและความสนใจที่หลงเหลืออยู่ อีกทั้งเป็นความหวังในการเกิดและขยายวงเพื่ออนุรักษ์ ยังถูกขัดขวางการนำมาปลูกเลี้ยง อันถือเป็นการทำลายสื่อความรักซึ่งควรมีอยู่ในรากฐานคนอย่างเป็นธรรมชาติให้สูญสิ้นไปในที่สุด เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของคนในด้านถืออำนาจเหนือกว่า

อนึ่ง ตามปกติวิสัยของพันธุ์ไม้ทั่ว ๆ ไป ภายในองค์ประกอบของเมล็ดซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือของธรรมชาติในการสืบทอดเชื้อสาย จะมีส่วนสำคัญเพื่อการงอกของต้นอ่อนอยู่สองส่วนคือ ส่วนซึ่งเป็นเชื้อเพื่อเจริญเป็นต้นอ่อนโดยตรง กับส่วนซึ่งเป็นอาหารสำหรับป้อนสู่เชื้อและต้นอ่อนในขณะที่ยังไม่พร้อมสำหรับการหาอาหารได้เองจากภายนอก

แต่เมล็ดกล้วยไม้คงมีเพียงเชื้อเพื่อการงอกเป็นต้นอ่อนโดยตรงเท่านั้น อย่างไรก็ตามธรรมชาติก็ได้จัดสิ่งทดแทนไว้ให้ โดยที่มีเชื้อจากภายนอกกลุ่มหนึ่งซึ่งอาศัยดำรงชีวิตอยู่ในผิวรากกล้วยไม้ที่เจริญงอกงามเป็นปกติ และมีการกระจายอยู่ตามผิวพื้นในบริเวณใกล้เคียงจากรากกล้วยไม้เก่า ๆ ซึ่ง

สิ้นสภาพไปแล้วหากพร้อมที่จะช่วยเป็นพี่เลี้ยงเสริมอาหารให้เมล็ดซึ่งปลิวมาตกลงในบริเวณที่มีโอกาสงอกได้ แต่เมื่อสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงจนถึงขั้นที่เชื่อว่าพวกนี้ไม่อาจมีชีวิตอยู่ได้ ย่อมตัดอนาคตของกล้วยไม้ซึ่งหวังว่าจะงอกจากเมล็ด จึงเท่ากับมีผลทำลายปัจจัยสำคัญของการสืบทอดเชื้อสายในระดับพื้นฐาน

อย่างไรก็ตาม ก่อนอื่นใคร่ขอชี้ให้มองไปยังประเด็นซึ่งน่าจะถือเป็นเหตุสำคัญคือ ในอดีตที่ผ่านมามนุษย์จากด้านซึ่งมีอิทธิพลและอำนาจเหนือกว่าอีกด้านหนึ่ง ได้มุ่งวิถีทางทำลายธรรมชาติทั้งกระบวนการโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือการทำลายธรรมชาติซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจเพื่อมนุษย์ในอีกด้านหนึ่ง ซึ่งชีวิตยังคงอยู่ในสภาพด้อยโอกาสกว่าตนรวมทั้งเยาวชนคนรุ่นหลังโดยใช้กระบวนการจัดการศึกษาและระบบการจัดการทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ จนกระทั่งทำให้ธรรมชาติของคนในด้านนี้จำต้องตกเป็นผู้ทำลายป่า รวมทั้งหวนกลับมาทำลายตัวเองเป็นวัฏจักร เช่นเดียวกับสังกรรมซึ่งชี้ไว้ว่า กรรมย่อมสนองตอบแก่ผู้ประกอบกรรม

ดังเช่นที่มีการกล่าวกันเป็นครั้งคราวว่า ทุกสิ่งทุกอย่างหลังจากเกิดขึ้นและมีการพัฒนาตัวเองมาถึงจุดหนึ่งแล้ว ย่อมหวนกลับไปสู่จุดดับในที่สุด อันถือเป็นสังกรรม แม้สังคมและชีวิตมนุษย์แต่ละคนก็ไม่มีทางเลือกเว้นจากกฎแห่งกรรมข้อนี้ไปได้

เราควรเข้าใจว่า มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตและจิตวิญญาณ จึงมีธรรมชาติซึ่งต้องดิ้นรนเพราะรู้สึกหงวนเหงาชีวิตตัวเองเป็นธรรมดา แม้เมื่อถึงจุดจบแล้วทุกสิ่งทุกอย่างก็ย่อมจบสิ้นลงไปตามกระแสด้วยตัวของมันเอง อย่างไม่มีสิ่งใดที่จะเห็นและสัมผัสได้ หลงเหลืออยู่อีก

มนุษย์จึงน่าจะเป็นชีวิตที่พัฒนาตัวเองมาถึงจุดอันเป็นที่สุด และหวนกลับมาทำลายล้างโลกให้ดับสูญไปโดยไม่มีชีวิตและสิ่งใดจะหลงเหลืออยู่อีกต่อไป

ดังนั้น หากหวนกลับมาพิจารณาค้นหาความจริง จากสิ่งต่างซึ่งปรากฏอยู่ในกระบวนการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ก็น่าจะพบกับสังกรรมที่สะท้อนออกมาปรากฏให้เป็นภาพเดียวกันคือ มนุษย์ยังคงใช้อำนาจทำลายกันเองโดยนำเอาเหตุผลเพื่อต้องการอนุรักษ์ธรรมชาติ จากการมองข้ามตัวเองไปที่ต้นไม้และสัตว์ป่าเป็นรายชนิด และนำมาใช้เป็นข้ออ้างเพื่อผลประโยชน์แห่งตนและพรรคพวก ซึ่งกระแสนี้จะหยุดลงได้ก็ต่อเมื่อไม่มีชีวิตใดหลงเหลืออยู่ในโลกนี้อีกต่อไปแล้ว แม้แต่การณีกกล่าวที่ว่า มนุษย์เกิดมาเพื่อเรียนรู้ความจริง

จึงสรุปได้ ณ บัดนี้ว่า สานติสุขของโลกซึ่งทุกคนมุ่งหวังจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อไม่มีมนุษย์อยู่ในโลกนี้อีกต่อไป อันถือว่า มนุษย์และโลกยุคนี้ได้ก้าวมาถึงจุดอันเป็นที่สุดจุดจบแล้ว
